Päähaku, historian kandiohjelma (opetus suomeksi)

Valintakoe 17.5.2018 klo 15.00–19.00

Kirjoita henkilö- ja yhteystietosi tekstaamalla.
Kirjoita nimesi latinalaisilla kirjaimilla (abcd...), älä esimerkiksi kyrillisillä kirjaimilla (абгд...).
Jos sinulla ei ole suomalaista henkilötunnusta, kirjoita sen asemesta syntymäaikasi.
Kirjoita henkilötietosi kaikille sivuille.

Sukunimi	
Kaikki etunimet	
Henkilötunnus	
Sähköpostiosoite	
Puhelinnumero	

Tarkista sivunumeroiden avulla, että olet saanut kaikki sivut.

Kirjoita alla olevaan laatikkoon nimikirjoituksesi merkkinä siitä, että olet tarkistanut edellä mainitut asiat.

Nimikirjoitus	

Jos haluat, että tehtäviin kirjoittamasi vastaukset arvostellaan, jätä alla oleva laatikko tyhjäksi.

Jos haluat, että tehtäviin kirjoittamiasi vastauksia ei arvostella, kirjoita alla olevaan laatikkoon teksti "*Haluan, että vastauksiani ei arvostella*". Tässä tapauksessa saat vastauksistasi nolla pistettä.

Arvostelusta luopuminen	

WC

Lue huolellisesti kaikki ohjeet läpi

- Tarkista, että saamassasi koenipussa on ohjesivujen (sivut 1–5) lisäksi:
  - erillinen aineisto-osio
  - kysymys- ja vastausosio (sivut 6-21)
  - yksi ruutupaperiarkki omia muistiinpanoja varten (konseptipaperi)

- Kirjoita vastauksesi suomeksi. Muilla kielillä kirjoitettuja vastauksia ei huomioida arvostelussa.

- Kirjoita kukin vastaus sille varattuun tilaan. Arvostelija ei huomioi merkintöjä, jotka ovat vastaukselle varatun tilan ulkopuolella.

- Kirjoita lyijykynällä ja selvällä käsialalla. Arvostelija tulkitsee tulkinnanvaraiset merkinnät vähiten pisteitä tuottavan vaihtoehdon mukaisesti.

- Voit luonnostella vastauksiasi ruutupaperille. Ruutupaperille tekemiäsi merkintöjä ei huomioida arvostelussa. Olet saanut yhden arkin ruutupaperia. Voit tarvittaessa pyytää lisää ruutupaperia valvojalta.

- Pidä koemateriaalisi niin, että lähelläsi istuvat hakijat eivät pysty katsomaan vastauksiasi ja merkintöjäsi.

Kun aiot palauttaa koepaperit

Kun aiot palauttaa koepaperit, järjestä paperit konseptiarkin sisälle samaan järjestykseen, jossa paperit sait.

Kun lähdet palauttamaan koepapereita, ota mukaasi kaikki tavarat, jotka olet istumapaikalle vienyt, jotta sinun ei tarvitsisi palata noutamaan kyseisiä tavaroita.

Palauta kaikki saamasi koepaperit, myös suttupaperit, salin etuosassa olevalle valvojalle.

Palauta kaikki paperit, vaikket olisikaan tehnyt joitakin tehtäviä tai mitään tehtäviä. Todista henkilöllisyytesi, kun palautat paperit. Tarvittaessa saat kokeen valvojalta erillisen todistuksen valintakokeeseen osallistumisesta.

Jos haluat valvojan huomion

Jos haluat valvojan huomion, niin nosta kätesi. Valvoja tulee luoksesi. Kerro asiasi valvojalle hiljaisella äänellä.

Jos haluat käydä vessassa

Voit käydä vessassa valvojan saattamana. Valvoja saattaa vessaan vain yhden kokelaan kerrallaan.

Useimpien koesalien läheisyydessä on vain kaksijakoisen sukupuolijärjestelmän mukaisia vessoja. Tämän vuoksi sinua vessaan saattavan valvojan on oltava miespuolinen, jos haluat käydä miehille tarkoitetussa vessassa, ja naispuolinen, jos haluat käydä naisille tarkoitetussa vessassa.

Jos haluat käydä vessassa, toimi seuraavasti:

1. Tarkista, että koesalissa on vähintään kaksi valvojaa ja että vähintään yksi valvojista on sellainen, joka voi saattaa sinut vessaan. Jos nämä ehdot eivät täyty, odota, että tilanne muuttuu.

2. Käännä esiin tämän kansilehti- ja ohjesivunipun sivu 2, jossa on isolla fontilla merkintä WC, ja nosta sitten nippu pystyyn teksti itsestäsi poispäin siten, että valvoja huomaa sinut ja tulee luoksesi. Odota kärsivällisesti. Valvoja ei välttämättä voi saattaa sinua vessaan heti. Valvoja ei myöskään välttämättä vie kokelaita vessaan samassa järjestyksessä, jossa kokelaat ilmoittivat tarpeestaan käydä vessassa.

3. Kun valvoja antaa sinulle merkin, kerää koepaperisi konseptiarkin sisälle, jätä nippu pöydälle ja seuraa valvojaa vessaan.

Kokeen arvostelu

Koe mittaa historian perustietojen hallinnan lisäksi myös kokonaisuuksien hahmottamista. Esseetehtävien pisteytystä ei näin ollen suoraan ratkaise yksittäisten faktojen määrä vaan myös se, osaako vastaaja hahmottaa tietojensa avulla yleisempiä asiayhteyksiä. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota myös käsitteelliseen täsmällisyyteen, vastausten loogiseen rakenteeseen sekä kielellisen ilmaisun selkeyteen. Soveltava tehtävä mittaa historian perustietojen hallinnan lisäksi kykyä analysoida historiallisia lähteitä.

Kirjoita esseevastaukset selkeästi käyttäen oikeakielisiä kokonaisia virkkeitä, ei luetelmaviivoja.

Vain viivoille kirjoitetut vastaukset arvioidaan.

Pisteyttäminen

Valintakoe pisteytetään asteikolla 0-100. Näet osakohtaiset pisteet tässä:

Osa	Voit saada	Sinut voidaan valita vain, jos saat
1	0–40 pistettä	vähintään 20 pistettä
2	0–30 pistettä	vähintään 15 pistettä
3	0–30 pistettä	vähintään 15 pistettä
yhteensä	0–100 pistettä	

Osa 1 sisältää soveltavan tehtävän, joka perustuu koetilaisuudessa jaettavaan materiaaliin. Osissa 2 ja 3 vastaat esseetyyppisesti.

OSA 1: Valintakokeessa jaettuun aineistoon perustuvat tehtävät (0–40 pistettä)

Ohessa on seitsemän lainausta (A-G), jotka käsittelevät opettamista ja oppimista.
Lue tekstit ja vastaa seuraaviin tehtäviin 1.1.–1.4.:

Tehtävä 1.1. Mitä päämääriä ja keinoja kasvatukselle lainauksissa esitetään?

Vastauksellesi on varattu tilaa sivuilta 6-7.

Tehtävä 1.2. Miten lainauksissa suhtaudutaan sukupuoleen?

Vastauksellesi on varattu tilaa sivuilta 8-9.

Tehtävä 1.3. Mitä eroja ja yhtäläisyyksiä lainauksissa havaitset ja mistä ne mielestäsi johtuvat? **Vastauksellesi on varattu tilaa sivuilta 10–11.**

Tehtävä 1.4. Pohdi lainausten käyttöä historiantutkimuksen lähteinä.

Vastauksellesi on varattu tilaa sivuilta 12–13.

OSA 2: Esseetehtävä (0–30 pistettä)

Tehtävä 2. Mikä oli musta surma, miten se levisi ja vaikutti eurooppalaisten elämään? **Vastauksellesi on varattu tilaa sivuilta 14–17.**

OSA 3: Esseetehtävä (0–30 pistettä)

Tehtävä 3. Vuosi 2017 julistettiin reformaation merkkivuodeksi. Miksi ja miten reformaatio tapahtui ja mitä vaikutuksia sillä oli ruotsalaiseen yhteiskuntaan? **Vastauksellesi on varattu tilaa sivuilta 18–21.**

Aineisto-osio, historian valintakoe 2018

A. Firenzeläinen Leonardo Bruni kirjeessään naishumanisti Battista Malatestalle vuonna 1424
Miksi uuvuttaa naisia retoriikan taidon tuhansilla kiemuroilla kun hän ei koskaan tule olemaan julkisilla areenoilla?... Mikäli nainen pyörittää käsiään puhuessaan tai mikäli hän nostaa suuresti äänenvoimakkuuttaan, hän näyttäytyy uhkaavasti hulluna ja edellyttää hillitsemistä. Nämä asiat kuuluvat miehille, kuten sota, taistelut, kilpailut ja julkiset kiistat… Naisen ei tule uhrata huomiotaan haastaville kysymyksille tai näppärille vastauksille. Hänen tulee jättää kaikki julkinen kamppailu miehille… Olkoon uskonnolla ja moraalilla keskeisin sija oppineen kristillisen naisen kasvatuksessa.

B. Venetsialainen oppinut nainen Cassandra Fedele kirjeessään Mantovan markiisille Francesco Gonzagalle 1490-luvulla

Kun olin vihdoin hylännyt naiselliset toimet, suuntautunut opintoihin ja keskittynyt niihin pyrkimyksiin, jotka eivät ainoastaan liity tämän lyhyen elämän maalliseen kunniaan, vaan johtavat myös Jumalan kaikkivaltiudesta iloitsemiseen, ajattelin saavani ikuisen kiitoksen ihmisten keskuudessa. Siten päämääräni on ollut antautua viriilin, polttavan ja uskomattoman ─ vaikka ei toivoni mukaan säädyttömän ─ intohimoni valtaan opiskella humanistisia oppiaineita, jolloin oppineet miehetkin ylistäisivät nimeäni.

C. Saksalaisen Martin Lutherin kirjasesta *An die Ratherren aller Städte deutsches Lands* (1524) (suom. *Saksan maiden kaikkien kaupunkien ja pormestareille ja neuvosherroille* vuodelta 1958)

Siitä riippuu kaupungin paras ja runsain menestyminen, hyvinvointi ja voima, että sillä on paljon kunnollisia, oppineita, järkeviä, kunniallisia ja hyvin kasvatettuja porvareita, jotka pystyvät kokoamaan rikkauksia ja kaikkea tavaraa sekä säilyttämään ja käyttämään niitä oikein… Minun täytyy hävetä meidän kristittyjen puolesta, erikoisesti meidän saksalaisten, jotka olemme sellaisia pölkkypäitä ja eläimiä, että uskallamme sanoa: Mitä tehdään kouluilla, ellei niissä tulla papeiksi? Kuitenkin tiedämme, kuinka välttämätöntä, hyödyllistä ja Jumalalle otollista on, että ruhtinas, herra, neuvosmies tai kuka hyvänsä, jolla vain on hallitustoimia hoidettavanaan, on oppinut ja osaa hoitaa toimensa kristillisesti… Yksin se, että maailma tarvitsee jo pystyssä pysyäkseen kykeneviä, taitavia miehiä ja naisia, olisi riittävä syy siihen, että on pystytettävä jokaiselle paikkakunnalle kaikkein parhaita kouluja sekä poikia että tyttöjä varten. Tällöin miehet osaisivat hyvin hallita maata ja kansaa ja vaimot hyvin kasvattaa ja hoitaa perhettään, lapsiaan ja palvelijoitaan.

D. Ranskalaisen humanistin Michel de Montaignen esseestä *De l'institution des enfants* (1580) (ilmestynyt suomeksi nimellä *Lasten kasvatuksesta* vuonna 2003)

Ylhäistä syntyperää olevan lapsen ei tulisi tavoitella kirjallista sivistystä rahan ansaitsemiseksi, eikä myöskään saadakseen ulkonaista hyötyä, vaan omaksi hyödykseen, rikastuakseen ja kaunistuakseen sisäisesti; kasvaakseen kunnolliseksi ihmiseksi pikemminkin kuin kirjaviisaaksi. Toivoisin, että hänelle valittaisiin ohjaaja, jonka pää on mieluummin terävä kuin tietorikas. Opettajalta edellytetään molempia, mutta luonne ja ymmärrys ovat tärkeämpiä kuin tieto…
Pojalle on ensin opetettava, miten hän voi kasvaa viisaammaksi ja paremmaksi, ja vasta sen jälkeen selitettävä, mitä on logiikka, fysiikka, geometria tai retoriikka. Kun hänelle on kehittynyt hyvä ymmärrys, hän oppii nopeasti hallitsemaan minkä tahansa valitsemansa tieteenalan. Häntä on opetettava toisinaan keskustelun, toisinaan kirjojen avulla… Oppilaan ei pidä opetella läksyä ulkoa, vaan soveltaa se käytäntöön, hänen pitää opetella se tekojen kautta… Mikään ei ole niin tärkeää kuin halun ja harrastuksen herättäminen; muutoin tuotetaan vain kirjoilla kuormitettuja aaseja.

E. Otteita tsekkiläisen filosofin Johan Amos Comeniuksen teoksesta *Didactica magna* (1633-38) (ilmestynyt suomeksi nimellä *Suuri opetusoppi* vuonna 1928; suom. E. J. Tammio)

Ei ainoastaan rikkaiden ja ylimysten lapset, vaan kaikki ilman erotusta, ylhäis- ja alhaissukuiset, rikkaat ja köyhät, pojat ja tytöt, kaikista kaupungeista ja kauppaloista, kylistä ja huonekunnista on vietävä kouluun… Ei myöskään voida esittää mitään pätevää syytä, jonka vuoksi naissukupuoleen kuuluvat olisi jätettävä yleensä osattomiksi viisauden opinnoista, enempää latinassa kuin äidinkielessäkään… Sillä ovathan he samanlaisia Jumalan kuvia kuin mekin, onhan heillä sama osuus armoon ja tulevaan valtakuntaan kuin meilläkin, onhan heillä yhtä herkkä ja viisaudelle altis henki, usein vielä herkempikin kuin omassa sukupuolessamme… Emmehän me kehota kasvattamaan naisia uteliaisuuteen, vaan siveyteen ja onnellisuuteen, etupäässä niihin hyveisiin, joiden tietäminen ja taitaminen kuuluu juuri naissukupuolelle, olipa sitten kysymyksessä kotitalouden kelvollinen hoito tai oman menestyksen samoin kuin puolison ja perheen onnen edistäminen.

F. Ote hollantilaisen Anna Maria von Schurmannin teoksesta *The Learned Maid or Whether a Maid May be Called A Scholar?* (*Oppinut neito tai voiko neitoa kutsua oppineeksi?* vuodelta 1659)

Syvä huoleni opetuksesta ja vakaumukseni siitä, että yhtäläiset oikeudet kuuluvat kaikille, johtavat minut protestoimaan sitä teoriaa vastaan, että vain vähemmistölle sukupuolestani suotaisiin se, mikä kaikkien miesten mielestä on arvokasta omata. Koska viisautta pidetään inhimillisten saavutusten kruununa, ja koska kaikilla miehillä on oikeus tavoitella sitä mahdollisuuksiensa mukaan, niin en ymmärrä, miksi nuorta tyttöä, jolle suomme halun itsensä kehittämiseen, emme yhtä lailla rohkaisisi tavoittelemaan parasta, mitä elämällä on tarjottavanaan.

G. Katkelmia englantilaisen John Locken teoksesta *Some Thoughts Concerning Education* 1693 (ilmestynyt nimellä *Muutamia mietteitä kasvatuksesta* vuonna 1914; suom. J. V. Lehtonen)

Piekseminen ja kaikki muu orjamainen ruumiillinen rankaiseminen eivät ole sopivia hallintakeinoja niiden kasvatuksessa, joista me tahdomme tehdä viisaita, hyviä ja jaloja miehiä, ja siksi niitä on käytettävä hyvin harvoin ja vain aivan pakottavissa tilaisuuksissa ja äärimmäisissä tapauksissa… Eniten aikaa, vaivaa ja uutteruutta vaatii hyveen, moitteettoman käytöksen harjoittaminen ja niitä tukevien periaatteiden istuttaminen heidän mieleensä… Mitä jokainen säätyläisisä, joka vähänkin huolehtii poikansa kasvatuksesta, toivoisi pojalleen, sisältyy näihin neljään seikkaan: hyveeseen, viisauteen, moitteettomaan käytökseen ja oppiin… Minä asetan hyveen ensimmäiseksi ja välttämättömimmäksi niistä lahjoista, jotka ovat tavalliselle ihmiselle tai säätyläiselle tarpeellisia, koska sitä ehdottomasti vaaditaan, jotta häntä muut voisivat pitää arvossa ja rakastaa ja jotta hän kelpaisi itsellensä tai että hän edes voisi sietää itseänsä. Ilman sitä hän ei minun uskoakseni voi olla onnellinen, ei tässä eikä tulevassa maailmassa… Tuskin lienee olemassa kahta lasta, joita voisi ohjata täsmälleen samalla tavalla. Sitä paitsi olisi minun nähdäkseni ruhtinaan, aatelismiehen ja tavallisen säätyläisen poikaa kasvatettava kutakin erilaisten periaatteiden mukaan. Mutta kun minä olen tässä esittänyt ainoastaan muutamia yleisiä näkökohtia kasvatuksen tärkeimmistä tarkoituksista ja päämääristä ja kohdistanut ne erikoisesti erään säätyläisen poikaan, jota minä silloin hänen vielä aivan pienenä ollessaan pidin vain ikään kuin valkoisena paperina tai vahana, mitä saattoi muovailla ja muokata mielensä mukaan.

HISTORIAN KOULUTUSOHJELMAN VALINTAKOE 17.05.2018 – HYVÄN VASTAUKSEN PIIRTEITÄ

Helsingin yliopisto

Historian valintakokeessa mitataan yksittäisten faktatietojen lisäksi myös kokonaisuuksien hahmottamista sekä historiallisen tulkinnan taitoja. Esseetehtävien pisteytystä ei näin ollen suoraan ratkaise tiedettyjen nimien ja vuosilukujen ynnä muiden yksittäisten faktojen määrä vaan myös se, osaako vastaaja hahmottaa tietojensa avulla yleisempiä asiayhteyksiä. Soveltava tehtävä mittaa historian perustietojen hallinnan lisäksi kykyä analysoida historiallisia lähteitä ja tehdä niistä omaehtoisia perusteltuja tulkintoja.

Historian valintakokeessa yhdistyy siis tiedollinen ja taidollinen elementti. Koska historia ei ole matematiikkaa, ei siinä voida antaa minkään laskun ”oikeaa vastausta” eikä siten myöskään tarkkoja ”mallivastauksia”, jolla tavoin tehtäviin olisi nimenomaan vastattava. Ylioppilaskirjoitusten ainereaalikokeissa on viime vuosina ollut käytössä otsikko ”hyvän vastausten piirteitä”, jossa kerrotaan niistä elementeistä, joita hyvään vastukseen sisältyy. Seuraavassa esitetään vastaavalla tavalla hyvän vastauksen piirteitä koskien historian koulutusohjelman valintakokeen tehtäviä.

Valintakokeen ennakkomateriaalina toimi Historia vuosien 1300 ja 1700 välillä.

OSA I

Tehtävä 1.1.

Tehtävässä pyydettiin esittämään erilaisia päämääriä ja keinoja, joita kasvatukselle esitetään annetuissa lainauksissa. Kasvatus voidaan nähdä laajempana käsitteenä, jonka piiriin koulutusjärjestelmä kuuluu. Pelkästään lainausten siteeraamisesta tai referoinnista ei saa kovin korkeita pisteitä, vaan kyse on ennen muuta omin sanoin tuotetusta tekstien tulkinnasta ja eri lainausten sisältöjen vertailusta.

Teksti A Leonardo Bruni erottelee tiukasti naisten ja miesten kasvatuksen päämäärät. Hän kirjoittaa humanistikasvatuksesta ja miesten toiminnasta julkisen sfäärin piirissä. Naisille soveliaat asiat ovat erilaisia ja yksityisen sfäärin kristillisiä kysymyksiä.

Teksti B Cassandra Fedele toivoo edellisestä lainauksesta poiketen saavuttavansa mainetta myös julkisessa toiminnassa humanistisia oppiaineita opiskelemalla. Hän korostaa myös intohimoa tietoon opiskelun perimmäisenä motiivina eikä unohda uskonnon merkitystä kasvatuksen perustana. Kristillinen kasvatusperusta näkyy tässäkin lainauksessa.

Teksti C Martin Luther korostaa kansalaiskasvatusta yhteisöllisen toiminnan perustana: jotta yhteiskunta menestyisi, tulee siinä olla riittävästi koulutettuja ihmisiä. Pappien koulutus on sinänsä tärkeää, mutta vain yksi kasvatuksen päämäärä. Yhtä lailla tärkeää on kouluttaa henkilöitä virkamiehiksi ja muihin kaupunkihallinnon tehtäviin. Koulutetut porvarit ovat siten hyvin toimivan yhteiskunnan perusta: varallisuudessa ei ole kristilliseltä kannalta sinänsä mitään tuomittavaa.

Teksti D Michel de Montaigne puhuu myös oppimisesta oppimisen itsensä vuoksi ja sisäisen minän kehityksestä, ei rikkauksien tavoittelusta. Jotta oppilas kykenisi ymmärtämään kasvatuksen päämäärät, on hänelle ensin teroitettava sen moraalisia näkökantoja ja vasta sitten keskityttävä tiedollisen sivistyksen kartuttamiseen. Jotta opiskelijoista ei tulisi kirjaviisaita typeryksiä, ei ulkoluku ole oikea opiskelumetodi, vaan pikemminkin keskustelut. Tekemisen kautta opiskelu on tehokkaampaa Montaignen mielestä kuin pelkkä teoreettinen läksyjen pänttääminen. Terävä ja asiansa osaava opettaja on Montaignen mielestä ensiarvoisen tärkeä.

Teksti E Johan Amos Comenius korostaa kasvatuksen laaja-alaisuutta: kaikkien tulisi sivistyä. Kasvattamisen päämäärä ei kuitenkaan ole liiallinen uteliaisuus, vaan siveys ja onnellisuus. Comenius myös korostaa kasvatuksen kristillisiä päämääriä ja kasvatuksen tulee tapahtua kouluissa opettajien johdolla.

Teksti F Anna Maria von Schurmann kirjoitti puolustuspuheen tyttöjen kasvatuksen puolesta. Hän korostaa kasvatuksen yhdenvertaisuutta. Vain oppineen viisauden omaksumalla ja itseään siten kehittämällä voi ihminen päästä elämässä eteenpäin.

Teksti G John Locke korostaa ensinnäkin lempeitä kasvatusmetodeja: ruumiillisella kurituksella ei saada hyviä tuloksia aikaan kuin ääritapauksissa. Kasvatuksen päämäärinä ovat hyveellisyys, viisaus, moitteettomat käytöstavat ja oppineisuus. Näistä Locke asettaa hyveellisyyden etusijalle, jotta ihminen voisi tulla onnelliseksi. Eri yhteiskuntasäätyjen kasvatus on erilaista ja Locke keskittyy nimenomaan säätyläisiin. Tällainen lapsi on kuin tyhjä kirja tai muovailuvahaa, jota hyvä kasvattaja voi muotoilla mielensä mukaan. Viittaus tulevaan maailmaan liittää lainauksen kristilliseen kontekstiin.

Tehtävä 1.2.

Tehtävässä pyydettiin erittelemään lainausten näkemyksiä nimenomaan sukupuolen suhteen.

Teksti A (Bruni) erottaa miesten julkisen sfäärin naisten yksityisestä ja katsoo, että naisten koulutuksen tehtävänä on nimenomaan henkilökohtaisen uskonnollisen vakaumuksen ja moraalin kehittäminen, ei kilpailu kunniasta julkisessa elämässä, kuten miehillä.

Teksti B (Fedele) esittää toiveena, etteivät miesten ja naisten kasvatusohjelmat olisi niin erilaisia ja että naisilla olisi myös opiskelemalla pääsy julkiseen elämään.

Teksti C (Luther) puolestaan korostaa edellisistä lainauksista poiketen kummankin sukupuolen kasvatuksen merkitystä; ei riitä, että ainoastaan pojat koulutettaisiin. Brunin tavoin hän kuitenkin näkee miesten tehtävänä julkisten asioiden hoitamisen ja naisten työnä kodinhoidon, lasten kasvattamisen ja palvelijoiden kouluttamisen.

Teksti D (Montaigne) ei sinänsä erottele tyttöjen ja poikien kasvatusta, mutta käytännössä hän kuitenkin suuntaa ohjeensa pojille, mikä näkyy myös hänen tekstinsä sanavalinnoista.

Teksti E (Comenius) korostaa hieman Lutherin tavoin molempien sukupuolten kasvatuksen merkitystä, mutta katsoo, että naisten hyveet ovat erilaisia kuin miesten. Naisten tehtävänä on kotitalouden ylläpitäminen ja perheen onnen turvaaminen yksityisessä elämänpiirissä.

Teksti F (von Schurmann) on kiivain naisten kasvatuksen puolustuspuhe näiden tekstien joukossa. Von Schurmann ei näe, miksi naisilla pitäisi olla yhteiskunnassa erilaiset tehtävät kuin miehillä.

Kyseessä on myös tasa-arvoinen näkemys eri säätyjen kasvatuksesta: naisten koulutuksen tulisi koskea kaikkia yhteiskuntaryhmiä.

Teksti G (Locke) kirjoittaa nimenomaan säätyläispojan kasvatuksesta. Hän ei sinänsä viittaa tyttöjen kasvatukseen, mutta tekstien sanavalinnoista on tulkittavissa, että erityisesti poikien kasvatus on tärkeää säätyläisten elämäntavan kannalta.

Tehtävä 1.3.

Tehtävässä pyydettiin pohtimaan, mitä yhtäläisyyksiä ja eroja lainauksissa voidaan nähdä ja mitkä tekijät ovat vaikuttaneet niihin. Vastaaja voi pohtia tekstien yhteyksiä aikakauden yleisempiin aatevirtauksiin, kuten humanismiin ja reformaatioon. Kysymys on siis kyseisten tekstien *kontekstualisoinnista* eli niiden asettamisesta merkitysyhteyksiinsä. Konteksteja voi tietysti yhdelläkin tekstillä olla useita, seuraavassa esitetään joitain keskeisiä.

Teksti A esittää renessanssin Italian kaupunkivaltioissa vallinneen humanistisen kasvatusideaalin, missä naisilla ei ole sijaa yhteiskunnallisiin tehtäviin. Bruni pyrkinee varoittamaan kirjeen vastaanottajaa Battista Malatestaa liiallisesta mieltymyksestä humanistiseen oppineisuuteen, jolla ei naisten maailmassa ole sijaa, vaan joka johtaa ainoastaan tökeröihin tilanteisiin naisten leikkiessä retoriikan keinoja käyttävää puhujaa.

Teksti B kertoo saman tyyppisessä kontekstissa kuin lainaus A opiskelun ja itsensä sivistämisen pistoksen saaneesta naisesta, joka on kuitenkin törmännyt yhteiskunnalliseen todellisuuteen eli siihen, että koulutus on varattu ensisijaisesti miehille. Cassandra Fedele pyrkinee kirjeellään osoittamaan tyylikeinojen taitoaan sekä saavuttamaan Francesco Gonzagan suosion ja mahdollisesti hänen suojeluksensa pyrkimyksilleen.

Teksti C on siirtymä Alppien pohjoispuoleiseen protestanttiseen maailmaan, missä reformaattori Martin Luther korostaa kasvatuksen maallisia päämääriä kristillisten tavoitteiden ohella. Protestanttisen teologian periaatteiden mukaisesti ihmisillä, myös naisilla, on valta ja oikeus tavoitella myös maallista hyvää. Kasvatuksessa ei ole kyse ainoastaan hengellisistä asioista.

Teksti D näyttäytyy yllättävänkin modernilta kasvatusohjeistukselta, jossa pääpaino on lasten omaehtoisen innostuksen herättämisellä monimuotoisia opetusmetodeja hyödyntämällä. Pänttääminen ja ulkoluku eivät Montaignella olleet keskiössä, vaan sydämen sivistys. Erotuksena Lutherin tekstiin Montaigne ei humanististen ihanteiden mukaisesti halua korostaa varallisuuden tavoittelua kasvatuksen päämääränä. Montaigne ja von Schurmann ovat myös ainoat tekstit, jossa ei viitata kasvatuksen kristillisiin päämääriin jollain tavoin.

Teksti E muistuttaa luonteeltaan melko paljon Lutherin tekstiä, mutta Comenius korostaa kuitenkin enemmän tasa-arvoisuutta säätyjen ja sukupuolten välillä. Kuitenkin hänkin päätyy erottelemaan miesten ja naisten luonteet, elinpiirit ja tehtävät yhteiskunnassa hieman Lutherin tavoin. Sosiaalisen tasa-arvon ajatuksessa Comeniuksella on yhtymäkohtia von Schurmannin tekstiin.

Teksti F on ehdottoman tasa-arvon kannalla ja siten poikkeaa muista teksteistä. Von Schurmann on tavallaan toisen naiskirjoittajan Cassandra Fedelen linjoilla pyrkiessään edesauttamaan naisten kasvatusta, mutta tämä teksti ei enää anele miesten suosiota, vaan vaatii 1600-luvulla modernin yhteiskunnan syntyessä naisten oikeutta päättää opinnoistaan ja elämästään.

Teksti G edustaa modernia kasvatusnäkemystä siinä, että se painottaa lempeiden kasvatusmenetelmien merkitystä ja siten vertautuu jossain määrin renessanssihumanisti Montaignen tekstiin. Toisaalta Locke on vielä hyvin paljon kiinni sääty-yhteiskunnan sosiaalisissa jaoissa eikä myöskään näe sukupuolikysymystä samoin kuten esimerkiksi von Schurmann sen näkee. Locke myös korostaa onnellisuutta koulutuksen tavoitteena von Schurmannin tavoin.

Tehtävä 1.4.

Tehtävässä kysyttiin mainittujen lainausten lähdearvoa. Kiitettävässä vastauksessa ymmärretään, että mikään lainaus ei sellaisenaan ole arvokas tai arvoton, vaan kyse on pikemminkin siitä, minkälaisiin kysymyksiin niiden avulla etsitään vastauksia. Siten keskustelu eri lähteiden ”objektiivisuudesta” tai ”totuudesta” on niiden lähdearvon kannalta toisarvoista. Olennaisempaa on soveltaa lähdekritiikkiä ja pohtia kunkin lainauksen luonnetta ja päämääriä syntyajankohtanaan. Kaikki kyseiset tekstit ovat oppineiden kirjoittamia ja esittävät yhteiskunnan ylempien kerrosten ideaaleja ja kasvatustavoitteita.

Teksti A ja *B* ovat yksityiskirjeitä ja siten luonteeltaan erilaisia kuin viralliset asiakirjat. Niissä saatetaan esittää joitain toiveita vastaanottajalle ja tavoitella joitain henkilökohtaisia päämääriä

Teksti C on eräänlainen ohjelmanjulistus, jossa Luther ottaa kantaa aikansa omasta mielestään vanhentuneisiin kasvatuskäsityksiin. Se on suunnattu nimenomaan Saksan kaupunkien valtaapitäville ja tähtää käytännön uudistuksiin opetuksessa.

Teksti D on luonteeltaan käytäntöön sovellettavissa oleva opaskirja, jossa Montaigne neuvoo, kuinka lapsia tulisi kasvattaa heidän oma oppimishalunsa herättämällä. Montaignelle oli tyypillistä kirjoittaa juuri tuon kaltaisia oppineita esseitä, jossa hän kyseenalaisti monia aikansa käytäntöjä osin satiirisella tyylillä.

Teksti E, F ja *G* ovat kaikki jonkinlaisia opillisia julkaisuja. Comenius pyrki kehittämään ehkä ensimmäisenä maailmassa suuren kasvatusteorian eli opetusopin. Von Schurmannin teksti on astetta enemmän pamfletin omainen ja sillä on selkeä tavoite naisten kasvatuksen mahdollistamisessa. John Locke puolestaan on kuuluisa englantilainen valistusfilosofi, joka halusi sinänsä oppineella ja osin teoreettisellakin teoksella muuttaa aikansa vanhentuneita käsityksiä

Hakijoiden ei voida olettaa tuntevan kaikkia kirjoittajia eikä heidän taustojaan. Sen sijaan teosten nimistä, niiden kirjoittajista ja julkaisuajankohdista voidaan päätellä joitain esimerkiksi edellä mainittujen asioiden kaltaisia seikkoja. Kaikilla teksteillä on siis oma lähdearvonsa ja vastaaja voi pohtia, minkä tyyppisiin historiallisiin kysymyksiin niiden avulla voidaan etsiä vastauksia.

Ensimmäisen osan tehtävien 1.1. ja 1.3. maksipisteet ovat 12 pistettä, tehtävien 1.2. ja 1.4. maksipisteet ovat 8 pistettä; yhteensä 40 pistettä.

Osa II

Tehtävässä kaksi pyydettiin vastaamaan, mikä oli musta surma, miten se levisi ja vaikutti eurooppalaisten elämään. Tehtävä on aihepiiriltään verrattain laaja eikä maksimipisteisiin pääsemisessä ole niinkään kyse kaikkien yksittäisten faktojen muistamisessa ja esittämisessä, vaan hyvin perustelussa analyyttisessa vastauksessa. Tällaisessa vastauksessa osataan analysoida mustaa surmaa monipuolisesti poliittisena, sosiaalisena ja taloudellisena kysymyksenä katastrofin demografisia aspekteja unohtamatta. Seuraavassa eritellään kysymyksen eri osia; ensin mustan surman määrittelyä ja sen leviämistä ja sitten sen vaikutuksia. Tehtäväasettelun jälkimmäinen osa on selkeästi muita laajempi ja sen monipuolinen käsittely tuottaa myös parhaimmat pisteet.

Mikä oli musta surma ja miten se levisi?

Musta surma oli ruttotauti, luultavammin paiserutto, joka levisi Eurooppaan vuosina 1347-48. Tauti levisi Eurooppaan Kaspianmeren seudulta, luultavammin laivojen mukana ensin Genovaan. Kyseessä ei kuitenkaan ollut yksinomaan eurooppalainen tragedia, vaan rutto levitti tuhoaan myös Lähi-idässä, Persiassa ja Kiinassa. Aasian paimentolaisista osa on taudille immuuneja ja he osasivat myös varoa sairaita eläimiä paremmin kuin eurooppalaiset.

Mustan surman nimellä tunnettu rutto on *yersinia pestis* –bakteerin aiheuttama ja se leviää ihmisiin rotissa elävien kirppujen välityksellä. Viimeaikaiset arkeologiset kaivaukset muun muassa Englannissa ovat kylläkin osoittaneet, että taudin leviämisessä ei välttämättä tarvittu rottia lainkaan. Tauti ilmeni aluksi imusolmukkeiden turpoamisena, mistä se sai nimensä paiserutto. Taudin aiheuttama kuolleisuus oli hyvin suuri: yleensä joka toinen tautiin sairastunut kuoli viiden päivän kuluessa tartunnasta. Tauti saattoi levitä myös niin sanottuna keuhkoruttona, jolloin influenssaa sairastava ihminen levitti tautia pärskeiden myötä. Taudin kauhistavuutta lisäsi sen ilmenemistapa: kainalokuoppiin, kaulaan tai nivusiin nousevat paiseet olivat hyvin kosketusherkkiä ja aiheuttivat voimakkaita pistäviä kipuja. Tartunnan saaneet yskivät ja oksensivat verta ja saattoivat myös menettää näkönsä.

Euroopassa tauti lähti leviämään Genovasta sieltä paenneiden laivojen myötä ja se levisi nopeasti muihin Välimeren satamakaupunkeihin, kuten Sisilian Messinaan. Musta surma kiersi vähitellen koko Euroopan mantereen ja Brittein saaret kolmen vuoden aikana. Euroopassa taudista säästyi vain Islanti. Joissain kaupungeissa, kuten Milanossa ja Nürnbergissä, epidemialta säästyttiin sulkemalla kaupungin portit ja estämällä siten ihmisten liikkuminen. Bakteerin leviämistä olisi ollut tehokasta torjua hyvällä hygienialla (esimerkiksi käsien pesulla), mihin kuitenkaan keskiajan Euroopassa ei ollut vielä riittäviä tiedollisia ja käytännön valmiuksia.

Mikä vaikutus mustalla surmalla oli eurooppalaisten elämään?

Tauti jylläsi Euroopassa noin viiden vuoden ajan ja sen on arveltu tappaneen noin kolmanneksen maanosan väestöstä eli vähintään yli kaksikymmentä miljoonaa ihmistä. Kuolleisuus oli suurinta kaupungeissa ja pienintä syrjäisillä eristäytyneillä seuduilla. Musta surma oli suuri taloudellinen ja sosiaalinen katastrofi Euroopassa. Monet seudut autioituivat kokonaan ja taloudellisesti Eurooppa taantui useita vuosisatoja taaksepäin.

Musta surma oli myös henkisesti suuri isku eurooppalaisille, koska ihmiset eivät kyenneet järjellä selittämään sitä. Kaupunkien kaduilla lojuvat ruumiit, yli äyräitten täytetyt hautausmaat ja hirmuinen jatkuva lemu herättivät ihmisissä kauhua ja epätoivoa, mutta se johti myös välinpitämättömyyteen ja lamaantumiseen. Monet papit ja lääkärit kieltäytyivät astumasta taloihin, joihin rutto oli levinnyt. Toisille musta surma oli Jumalan rangaistus ihmisten synneistä, toiset puolestaan katsoivat sen levinneen pilaantuneen ilman vuoksi (ns. miasma-teoria). Katastrofi johti myös antisemitismin voimistumiseen, sillä monin paikoin juutalaisia pidettiin syypäinä taudin leviämiseen.

Musta surma johti myös itsensä ruoskijoiden eli flagellanttien vaeltaviin kulkueisiin, jotka ajattelivat näin ottavansa kantaakseen osan syntisten taakasta ja saavansa Jumalan vihan lauhtumaan. Kristinusko menetti myös kannatustaan kun se ei kyennyt auttamaan taudin torjumisessa. Kuoleman kuvaukset ja kuoleman odotus hallitsivat osin mustan surman takia muutenkin myöhäiskeskiajan eurooppalaista kulttuuria. Kuolemantanssi-aihe tuli yleiseksi sekä runoudessa että taiteessa. Myös italialainen kirjailija Giovanni Bocaccio kuvasi mustaa surmaa pian taudin riehumisen jälkeen ilmestyneessä *Decamerone*-teoksessaan (1350-1353).

Musta surma aiheutti osaltaan myös kapina-aallon Euroopan talonpoikien keskuudessa. Ruton vuoksi esimerkiksi Englannissa oli maatalousväestöstä kova pula ja maatyöläiset näkivät tilaisuuden vaatia parempia elinoloja, kuten maaorjuuden lopettamista, mikä katosikin vähitellen suurimmasta osasta Länsi-Eurooppaa. Väestökadon jälkeen viljelysmaata oli runsaasti saatavilla ja syöjiä oli vähemmän. Talonpoikien ruokavalio myös muuttui ruton jälkeisenä aikana ja liharuokien osuus kasvoi. Maatyöläisten reaalipalkan on laskettu olleen 1400-luvun alun läntisessä Euroopassa suurempi kuin seuraavina vuosisatoina. Hengissä säilyneille musta surma siis tarjosi osaltaan väylän korkeampaan elintasoon. Musta surma voidaan katsoa vaikuttaneen myös feodalistisen järjestelmän heikkenemiseen Länsi-Euroopassa staattista yhteiskuntajärjestystä horjuttamalla.

Kaupungeissa väestökato laski aluksi palkkoja ja kiristi kilpailua, koska tuotteiden kysyntä romahti maksavan asiakaskunnan huvetessa. Se johti edelleen säätelyn kiristymiseen ammattikuntien rajoittaessa uusien yrittäjien pääsyä toimialoille. Kaupungit ja kauppahuoneet pyrkivät myös varmistamaan monopoliasemansa. Monet Italian kaupungit kärsivät muutenkin lamasta, sillä rutto nujersi myös islamilaisen maailman. Eurooppalaisten kaupunkien vauraus palautui vasta 1400-luvun lopulla ja jotkut kaupungit autioituivat kokonaan. Kaikkinensa musta surman aiheuttaman taantuman selättämiseen meni useita sukupolvia. Väkiluku palasi entiselleen oikeastaan vasta 150 vuoden kuluttua 1500-luvun alussa, sillä rutto ja muut taudit toistuivat lievempinä mustan surman jälkeenkin.

Osa III

Tässä tehtävässä hakijaa pyydettiin pohtimaan reformaation syntyä ja sen vaikutuksia erityisesti ruotsalaiseen yhteiskuntaan. Alla pohditaan ensin reformaatiota ja sen syntyä eurooppalaisessa kontekstissa ja sitten sen leviämistä ja vaikutusta Pohjolassa. Hakijan edellytetään ymmärtävän, että Suomen alue kuului reformaatioaikana 1500-luvulla Ruotsin valtakuntaan ja siten vastauksessa tulee käsitellä reformaation tapahtumia ja sen vaikutusta myös Suomen alueella.

Miksi ja miten reformaatio tapahtui?

Reformaatio vietti viime vuonna 500-vuotisjuhliaan. Vuonna 1517 Erasmus Rotterdamilainen julisti kultaisen vuosisadan alkaneeksi ja saman vuoden lokakuun 31. päivänä Martin Luther esitti teesinsä katolisen kirkon anekauppaa ja muuta korruptiota vastaan. Reformaation (eli uskonpuhdistuksen) päämääränä oli palaaminen alkuperäiseen Raamatun sanomaan ja poistettava myöhemmät vääristymät, kuten paavin herruus kirkossa. Uudistus ei kuitenkaan sujunut ilman väkivaltaa kun Lutherin teesit vähitellen levisivät kansankielellä Saksan eri alueille. Reformaatio ei kuitenkaan ollut äkillinen liike, vaan jo aiemmin mm. John Wycliffe ja ja Jan Hus (hussilaiset) olivat kritisoineet katolisen kirkon tekopyhyyttä.

Reformaatio ei kuitenkaan ollut vain kirkollinen liike, vaan koko yhteiskunnassa tapahtui poliittisia ja taloudellisia muutoksia. Kirkollisten piirien ylivaltaan kyllästyneet ruhtinaat ja muut maalliset valtiaat murskasivat katolisen kirkon vallan laajoilla alueilla Euroopassa ja ottivat kirkon rikkaudet haltuunsa. Maalliset tahot, kuten kaupungit ja valtio, ottivat protestanttisilla alueilla yhä enemmän aiemmin kirkolle kuuluneita hallintotehtäviä hoitaakseen. Myös 1500-luvun talonpoikien kapinaliikkeet voidaan ainakin osin laskea reformaation seuraukseksi. Augsburgin uskonrauhassa vuonna 1555 hallitsijalle annettiin valta päättää uskonnosta hallitsemallaan alueella (ns. cuius regio, eius religio –periaate).

Maanosa jakaantui katolisiin sekä protestantteihin, joihin kuuluivat mm. luterilaiset, kalvinistit (Calvin ja Zwingli) ja anglikaanit. Englannissa Henrik VIII toteutti reformaation, koska paavi ei suostunut myöntämään hänelle avioeroa. Katolinen kirkko säilytti noin sata vuotta kestäneiden uskonsotien jälkeen ydinalueensa eteläisessä Euroopassa, mutta menettivät valtaosan keskiajalla vaikutuspiiriinsä tulleista alueista Keski-Euroopassa (paitsi Puolan). Kirkkokuntien rajan voidaan katsoa rikkoneen jonkinasteisen länsimaisen yhtenäiskulttuurin ja loitontaneen romaanisia ja germaanisia kieliä puhuneita väestöjä toisistaan.

Reformaatio aiheutti myös huomattavia seurauksia tieteiden ja taiteiden alueella. Koska protestantit katsoivat jokaisella olevan oikeus Raamatun tulkintaan äidinkielellään, reformaatio johti uuden kirjapainotaidon avulla kansankielisen (uskonnollisen) kirjallisuuden kehittymiseen ja leviämiseen. Protestanttisessa Euroopassa kirkko katsoi tehtäväkseen lukutaidon opettamisen kansalle. Protestantit korostivat myös kunkin kristityn yksilöllistä Jumala-suhdetta. Kuvataiteiden piirissä katolisista kirkoista hävitettiin muun muassa pyhimyksen kuvia ja seiniä maalattiin valkoisiksi (ns. kuvainraasto). Siten reformaatio johti osin keskiaikaisen kuvaamataiteen hävittämiseen, mistä muun muassa Erasmus valitti. Papeilta ei protestanttisissa maissa enää edellytetty selibaattia, vaan he saattoivat mennä naimisiin ja saada lapsia.

Reformaatio johti katolisilla alueilla vastareaktioon, jota on kutsuttu vastauskonpuhdistukseksi. katolinen Eurooppa korosti paavien ja pyhimysten valtaa ja loihti barokkitaiteen avulla Roomasta uuden eurooppalaisen suurkaupungin. Kun protestantit olivat korostaneet sanan valtaa, turvasi katolinen kirkko kuviin ja tunteisiin. Luostarielämässä vanhat sääntökunnat elpyivät ja myös uusia perustettiin, tärkeimpänä jesuiittojen veljeskunta, joka ulotti vaikutusvaltansa aina Kiinaan ja Etelä-Amerikkaan asti.

Mitä vaikutuksia reformaatiolla oli ruotsalaiseen yhteiskuntaan?

Pohjolassa reformaatio levisi osin jopa nopeammin kuin syntyseuduillaan Keski-Euroopassa. Ruotsin valtakunnassa reformaatio ei noussut alhaaltapäin kansan keskuudesta, vaan sitä johti nimenomaan hallitsija, jolloin on puhuttu ruhtinasreformaatiosta. Reformaatioaika voidaan myös nähdä laajempana tapahtumaketjuna, jossa keskeisellä sijalla on kirkon ja maallisen vallan välinen valtataistelu.

Kustaa Vaasa nousi Ruotsin kuninkaaksi vuonna 1523 ja hallitsi vuoteen 1560 eli kuolemaansa asti. Tuona aikana Ruotsista kehittyi kuninkaan johtama keskitetty virastovaltio, jossa ylin valta sinetöitiin perintökuninkuuden myötä kuninkaalle ja hänen jälkeläisilleen. Hallinnon uudistus vaati kuitenkin varoja, joita kuninkaalla ei veronkannosta huolimatta liiemmälti ollut. Valtio oli pahoissa veloissa muun muassa Lyypekin kaupungille sotarasitusten vuoksi. Kirkko oli sen sijaan rikas ja Västeråsin valtiopäivillä 1527 katolinen kirkko ja sen piispat menettivät poliittisen valtansa kun kuningas erotti kirkon Rooman paavin alaisuudesta. Kustaa Vaasa seurasi näin Saksassa opinkäyneitä Martin Lutherin ruotsalaisia seuraajia, joiden mukaan kirkon poliittisella ja taloudellisella vallalla ei ollut perusteita Raamatussa.

Vuosisadan puoliväliin mennessä valtaosa kirkon omaisuudesta oli siirretty valtiolle. Kuningas muutti kirkon ennen keräämät kymmenykset kruununveroiksi ja alkoi maksaa papeille palkkaa. Joidenkin arvioiden mukaan Suomen papisto menetti tässä uudistuksessa noin puolet tuloistaan. Kansan verotus myös kiristyi tehokkaampien verotuskäytäntöjen vuoksi. Kirkkojen rakentaminen tyrehtyi ja jumalanpalvelukset muuttuivat luterilaisiksi. Yhteydet paavinistuimeen katkaistiin ja kuninkaasta tuli kirkon maallinen johtaja. Hiippakuntia jaettiin ja siten pienenettiin kirkon valtaa entisestään. Katoliset luostarit lakkautettiin, Suomen alueella viimeisimpänä Naantalin birgittalaisluostari vuonna 1591. Ruotsissa Olaus Petri käänsi Raamatun ruotsiksi ja Suomen alueella keskeisiä reformaattoreita olivat Pietari Särkilahti ja erityisesti Mikael Agricola, joka kehitti suomen kirjakieltä. Agricola kirjoitti ensimmäisen suomenkielisen kirjan, Abckirian (1543), ja käänsi uuden testamentin sekä muuta uskonnollista kirjallisuutta kansan kielelle.

Myöhemmät Ruotsin valtakunnan hallitsijat, erityisesti vuonna 1568 valtaistuimelle noussut Juhana III, pyrkivät osin rakentamaan kompromisseja luterilaisuuden ja katolisen kirkon välillä. Ruotsi avasi ovensa jesuiitoille, jotka perustivat Tukholmaan kollegiumin eli katolisen oppilaitoksen. Vaikka katolisuuden aalto vaimenikin Juhana kuoltua 1592, niin monet katoliset tavat jäivät elämään kansan keskuudessa pitkään ja useat reformaation aatteet, kuten kirkonmenojen muuttaminen kansan kielelle, etenivät ainoastaan pappien oman aloitteellisuuden varassa. Muutos katolisesta valtiosta luterilaiseksi on siis pitkään kestänyt prosessi Ruotsin ja Suomen alueilla.